

ALBERT GÁBOR
**A Magyar Írók Szövetségének
 1986-os közgyűlése**

A Magyar Írószövetség diktatúraellenes szabadságharcának egyik nevezetes korszakáról kell beszélnem, az 1986-os Írószövetségi Közgyűlésről, előzményeiről, szereplőiről, lefolyásáról, s a hatalom retorziójáról.

Mindez 27 évvel ezelőtt történt, s csak emlékezettől, minden különös magyarázat nélkül szeretném megemlíteni, hogy a sorsfordító eseményekben oly gazdag Horthy-korszak mindössze 25 évig tartott. Történelmi múltat idézünk, s még a szavakkal is óvatosan kell bánnunk. Az éghajlattal gyakran a szavak, a gesztusok jelentése is megváltozott.

1986-ban a Magyar Írók Szövetsége volt az egyetlen írószervezet. Az 1951-ben alakult Szövetség fokozatosan igyekezett megszabadulni a párt (értsd: a szovjet járszalagra fogott, különböző néven megjelenő Magyar Kommunista Párt) diktatúrája alól. Ez a harc ötvenhatban elbukott, az ellenforradalmárnak tekintett Írószövetséget feloszlatták, az írók egy része börtönbe került.

A kommunista diktatúrának azonban szüksége volt egy olyan szervezetre, amelyen keresztül az akkor még *társadalmi, szellemi* és éppen 1956-os szereplésének köszönhetően *erkölcsi* erőt és tekintélyt képviselő magyar irodalmat és azok képviselőit szem előtt tartassa, befolyásolhassa és a hatalom eszközeivel korrumpálhassa. 1959 őszén ebben a szellemben alakult újjá a Magyar Írók Szövetsége a korábban népi íróknak álcázott, titkos kommunista Darvas József égisze alatt.

Az írók szabadságharca ezzel új szakaszba lépett. Ezt a szabadságharcot a diktatórikus kommunista hatalom éppolyan figyelemmel kísérte, mint a társadalomnak az a része, amelyet nem sikerült a hatalomnak demoralizálnia. Az irodalom és a művészet ennek a kettős figyelemnek a fókuszában vált társadalomalakító tényezővé.

Hogy ez a szerep mennyiben válik a művészet hasznára, illetve milyen mértékben káros, ezzel nem kívánok foglalkozni. Azt azonban érdemes megjegyezni, hogy ez a kettős figyelem a valós értékeket erősen torzította. Az viszont kétségtelen, hogy az Írószövetség-

nek rangja volt, az írószövetségi tagság elismerést jelentett. Az Irodalmi Alap megalakulása például a szabadúszó írói létet is lehetővé tette. Azt ugyanis beírták a személyi igazolványba, s az író vagy költő igazolatásnál nem minősült notórius munkakerülőnek.

Az Írószövetség tisztújító közgyűléseinek – érthető módon – rendkívül fontos szerep jutott. Hathatós eszköz volt mind az írók, mind pedig a hatalom kezében. A hatalom ilyenkor mutatta meg erejét, ilyenkor igyekezett megregulázni a renitens írókat, az írók pedig ilyenkor mondhatták el, egy idő után már teljesen szabadon véleményüket az irodalomról, az irodalmat korlátozni igyekvő hatalomról, annak túlkapasáiról. Az Írószövetség közgyűlése szinte szabad parlamentként működött. Ez persze nem jelentette azt, hogy ez a „szabad parlament” alakította volna a nagypolitikát. Azt azonban igen, hogy az ott elhangzottakon le lehetett mérni, hogy ennek a támolygó Gólemnek hol vannak gyenge pontjai, mit tűr még el, kik a mindenre elszánt támogatói, s kik azok, akikre ebben a szabadságharcban számítani lehet.

A párt diktatúra egyértelmű uralmát az 1981-es írószövetségi közgyűlés törte meg. Ez volt az első olyan alkalom, mikor a párt kénytelen volt meghátrálni, mikor a választmányt nem a párt állította össze, hanem választották, s a vezetésből olyan ortodox bolsevikok szorultak ki, mint Király István, Pándi Pál, Koczás Sándor, Nagy Péter vagy Szabolcsi Miklós. A bukott gárda összeesküvést, ellenforradalmat hajtogatva szerette volna megsemmisíttetni a választás eredményét. A Párt vezetői azonban a közgyűlés második napján (1981. december 13-án) mással voltak elfoglalva. Lengyelországban ugyanis akkor vezették be a szükségállapotot, s a Párt végül is lenyelte az írószövetségi békát.

Közben a varsói szerződést újabb húsz évre meghosszabbítják, a Bős-Nagymarosi vízlépcső tervét a kormány elfogadja, Duray Miklóst, a *Kutyaszoritóban* című könyvéért letartóztatják, a könyvhöz előszót író Csoóri Sándor ellen hajsza indul. A Mozgó Világ folyóirat szerkesztőit leváltják, március tizenötödikén gumibotozzák a fiatalokat, Csurka István megszervezi a Monori találkozót, ahol 45 magyar értelmiségi tanácskozik a nemzet helyzetéről. Csurka és Csoóri mellett Bauer Tamás és Kis János is előadó. A határon túli magyarok ügyét vállaló Tiszatáj folyóirat megjelenését betiltják. Ilyen forró és forrongó légkörben hirdetik meg 1986. november 29-30-ra a Vigadó épületébe a Magyar Írószövetség tisztújító közgyűlését.

Az előadás a 2013-as Tokaji Írótábor *Eltiltva és elfelejtve* című konferenciáján hangzott el.

A hatalom fél és óvatos. Emlékeznek a '81-es közgyűlés meglepetéseire, semmit sem bíznak a véletlenre. Természetesen az Írószövetség is tisztában volt a tétellel, ők is készültek. Fekete Gyula szavait idézem:

„Összejöttünk a Kárpátiában néhányan, és arról beszélgettünk, mit lehet csinálni. Én azt javasoltam, hogy öten-hatan szólaljunk fel, és az elég lesz ahhoz, hogy a többség odafigyeljen, mert igazunk van, és ki is tudjuk fejteni az igazunkat. Nekünk más lehetőségünk nincs, csak az igazunkat meglobogtatni a közgyűlés előtt, és akkor bízhatunk abban, hogy a nagy többség mellénk áll, még a párttagok jelentős része is.”¹A megbeszéléseken Czine Mihály, Csurka István, Csoóri Sándor, Kovács István és Kiss Gy. Csaba² is részt vett. Tőle tudjuk, hogy – miután látta, a többiek mind önálló hozzászólásra készülnek – elvállalta annak a levélnek a felolvasását, amelyben 114 író, művész és tudós megdöbbenéssel és felháborodással tiltakozott a Tiszatáj betiltása ellen. A kemény hangú levelet ugyan az Írószövetség még a közgyűlés előtt eljuttatta a Központi Bizottságnak, azt viszont a pártvezetés nem tudta, hogy ez a közgyűlésen is el fog hangozni. Mondanom sem kell, hogy az akkori viszonyok között ilyen nyíltlevél közlésére egyetlen sajtóorgánium sem vállalkozhatott. Kiss Gy. Csabának ez kockázatoktól sem mentes szereplése volt a közgyűlésen,³ viszont az ő nevéhez fűződik az első tárgyilagos és tényszerű beszámoló a közgyűlésen történekről. Ez egy lengyel folyóiratban jelent meg a beszédes Szabadfalvi Árpád álnéven.

Természetesen a párt is készült a közgyűlésre. Akkoriban a legerősebb ember, Kádár várományosának számító Berecz János felügyelte a szövetséget. Hogy semmi meglepetés ne érje a pártot, engedélyt kért Kádár Jánostól, hogy leülhessen beszélgetni Csoóri Sándorral. Néhány nappal a közgyűlés előtt, a Béke Szálló egyik kávézójában került sor a találkozásra.

„Azt kérdeztem tőle – ezek Berecz János szavai⁴ –, hogy meg akarják-e őrizni az Írószövetséget? Mert vannak törekvések arra is, hogy többféle írószerve-

zet legyen. Szétszabdalni stb., azzal nem értettem egyet, megmondom őszintén. Akkor azt tegyék lehetővé, hogy ne kelljen otthagynunk a közgyűlést, tehát legyen a hang elviselhető, olyan, hogy én is, vagy mi is, vitatkozhassunk azzal a hanggal.”

Az előkészületekről személy szerint én magam semmit sem tudtam. Írószövetségi tagként ugyan megkaptam a meghívót, amelyben közölték, hogy csak a meghívó felmutatásával és a személyazonosság igazolásával lehet belépni az épületbe, de ezen túl, magáról a közgyűlésről még egy rövidke hír sem jelent meg a már akkor is XXX. évfolyamánál tartó Élet és Irodalomban. Tehát én is készültem a közgyűlésre. Nem titokban, bár senkinek sem szóltam róla, még legközelebbi barátaimnak sem.

1986. november 29-én, szombaton reggel Jovánovics Miklós köszöntője után elnökünk, Hubay Miklós egy nagyvonalú irodalmi esszével nyitotta meg a közgyűlést, melyet egy mottónak beillő Ady-idézzel fejezett be:

*Halj meg már bennem, te civódó magyar
Békétlen Koppány, hunn ördögök fia:
Komédia, minden komédia,
Nézzek immár nagyobbakra is.*

Ezt követően egyik íróársunk felolvasta a kommunista írók levelét, „amelyet több mint száz párttag írt alá, s amely határozott politikai állásfoglalást fogalmazott meg az írószövetség jövőbeli tevékenységével kapcsolatban.”⁵A pártzsargonban írt szöveg nem lepett meg senkit, a felolvasó személye annál inkább. Két héttel korábban ugyanis még a párton kívüliek számát gyarapította. A *Damaszkuszi úton* abban az időben még kétirányú volt a forgalom.

A megnyitóból megtudtuk, hogy a szövetség 617 tagjából 444-en jelentek meg, s „vendégként” megtisztelte a közgyűlést Pál Lénárd akadémikus, PB-tag, Berecz János, a történettudományok kandidátusa, a PB póttagja, Köpeczi Béla művelődési miniszter, és egy fiatal hölgy, a pártközpontban dolgozó Lendvai Ildikó.

1 A Dunatáj Alapítvány dokumentumfilmjében elhangzott emlékezések szerkesztett szövege. A filmet 2007 tavaszán *A szellem napvilága avagy Volt egyszer egy közgyűlés* címmel a Duna Televízió vetítette (szerkesztő Domonkos László). – A szerkesztett szöveg a Kortársban jelent meg (2007. 7–8. sz. 99–109.)

2 Írók szövetségben (1981–2011) Csontos János sorozata. 1–8. rész. DVD. Rendező-riporter: Csontos János.

3 Csontos János előbb idézett sorozatában Kovács István tévesen beszél Kiss Gy. Csaba, a közgyűlést radikalizáló felszólalásáról.

Feltételezésem szerint Kovács István csak az előkészületekben vett részt, s a közgyűlés első napján nem volt jelen.

4 A Dunatáj Alapítvány dokumentumfilmjében elhangzott emlékezések szerkesztett szövege. A filmet 2007 tavaszán *A szellem napvilága avagy Volt egyszer egy közgyűlés* címmel a Duna Televízió vetítette (szerkesztő Domonkos László). – A szerkesztett szöveg a Kortársban jelent meg (2007. 7–8. sz. 99–109.)

5 *A Szerkesztőség* bevezetője Hubay Miklós: *A magyar író és az idő* című írásához. Élet és Irodalom. 1986. dec. 12. XXX. évf. 50. sz. 5.

Ahogy a megszokott protokollt felváltották a hozzászólók, sűrűbb lett a levegő. Csurka István számon kérően bejelentette, hogy „ég az ecsedi lúp”, terítékre került a Tiszatáj betiltása, Eörsi István a szilenciumokról beszélt, Mészöly Miklós a tőle megszokott, diplomatikus eleganciával kérte a közgyűlést, hogy politika helyett beszéljünk irodalomról, a politika pedig vegye tudomásul az irodalom öntörvényű szuverenitását, s ennek jegyében tárgyaljanak.

Köpeczi – gondolom előre megírt – válasza lélektelen, a könyökvédős párttisztviselő mindent elutasító, vagy inkább mindent lesöpítő és semmibe vevő fölényességével érezte, hogy nekik semmi megtárgyalni valójuk nincs. A hangnem fenyegető volt, és erősen valószínűsítette azt a kósza mendemondát, hogy a pártküldöttek zsebében ott lapul az Írószövetség működését felfüggesztő határozat.

Jelentkezési lapomat, hogy szót kérek, már délben odatettem az elnökség asztalára. Múlt az idő, mindig mást szólítottak, s a lezárás előtti utolsó szünetben kértem az éppen elnöklő Bodnár Györgyöt, hogy hozzászólásomat ne tegyék át a következő napra.

Barátaim közül már többen hazamentek, a pártküldöttek megbékélve, hogy a megbeszélte *vonaltól* nagyjában-egészében senki sem tért el, unottan tologatták papírjaikat. Bodnár György akkor jelentette be, hogy a Vigadóban nyolckor hangverseny kezdődik, a termet időben át kell adnunk, s így az első napon már csak két hozzászóló kap lehetőséget, Albert Gábor és Kiss Gy. Csaba.

Hogy miről beszéltem? Pár mondatban nehéz összefoglalni, de megpróbálom. Szóba hoztam a március 15.-i rendszeres diákveréseket, a Tiszatáj körüli botrányt, a szilenciumokat, a parasztságot nyomorító kulákpolitikát, a falvak tönkretételét, a katasztrófába torkolló népességfogyást, az öngyilkosságok magas számát, az alkoholizmust, az egyetemes morális válságot. Mind-mind azt mutatja, hogy a magyarság nincs megelégedve azzal, ami velünk történik. Céltalanság, program- és remény nélkülség, ez a jelenlegi – elsősorban nem gazdasági, hanem erkölcsi – válságban a legszégeylenlethebb. Veszélyhelyzetben élünk, etnikai létünk forog

kockán. Újra fel kell építenünk a szellemi Magyarországot, mert beteg az ország, gyógyítani kell. Nem hazugsággal, mert az – ahogy Kodolányi mondta – öl, hanem igazsággal, mert az gyógyít.⁶

A pulpituson ülő pártküldöttek sápadtan és dühtől fuldokolva hallgattak. Válaszadásra nem volt lehetőség, s ráadásul meg kellett hallgatniuk Kiss Gy. Csaba felolvasásában a 114 magyar író és művész tiltakozó levelét.

Elnökünk, a megrettent Hubay Miklós másnap bocsánatot kért, hogy „vendégeinket” megsértettük. Berecz Jánosék egyértelműen előre megtervezett támadást gyanítottak, titkos összeesküvést. A „robantás” úgy volt időzítve, hogy ők azon nyomban ne válaszolhassanak, és a megtorlatlanul hagyott vádaskodás egész éjjel ott duruzsoljon a fülekben. Csurkának adott válaszában Berecz János bejelentette, hogy az ecsedi láptüzet eloltották (ami természetesen nem volt igaz), Mészöly Miklóssal még lehet tárgyalni, mondta, de Albert Gábor ultimátumát, demagóg provokációját visszautasítja.

Asperján György és a hozzá hasonló pártfullajtárok sorra jelentkeztek, s Bereczhez dörgölődve bizonygatták, hogy Albert Gábor lényegileg a magyarság ellensége.

A közgyűlés alaphangját végül is Csoóri Sándor határozta meg. Az írók védelmében tartott beszédében Berecz Jánost „paraszt Révainak” nevezte, s kifejtette, hogy „ha valaki demagógiának, rosszindulatnak, provokációnak tartja Albert Gábor felszólalását, az nem tudja, milyen országban él. Aki nem érzi meg, hogy ezt kétségbeesésből mondta egy ember, segélykiáltásból, az süket...”.

Igen jellemző és tanulságos, ahogy Berecz János huszonegy évvel később értelmezi és magyarázza akkori magatartását:

„Albert Gábor felszólalása engem azért háborított fel, hogy úgy mondjam, mert semmit sem ismert el 30 év eredményeiből, nem vette figyelembe azt a nemzetközi helyzetet, amiben voltunk... Másrészt azért neveztem demagógnak, mert lehet, hogy ő úgy érezte, hogy a válság már olyan fokú, hogy robbanás előtti helyzet van, ezt én csak '88 november elsején mondtam ki a Központi Bizottság ülésén. Én csak akkor jutottam el odáig. És ezt [akkor] nem tudtam elfogadni és nem is akartam. Ha én ez ellen nem szólok, akkor tulajdonképpen azt mond[hat]ják, hogy egy platformon vagyok velem. És nem voltam velem egy platformon, mert nagyon keményen támadta azt

6 Felszólalásom szövege először elhangzása után két hónappal egy szamizdatban jelent meg (DEMOKRATA. 1987. I. sz. 6–9.), majd a *Szétszóratás után* című kötetemben (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1989. 449–458.), legutóbb pedig a Kortárs 2001. májusi számában (*Néhány dokumentum megtisztítása*).

a pártot, amelynek én tagja és képviselője voltam. Tehát ilyen szempontból foglalkoztatott az ő felszólalása.”⁷

A párt ugyan a végső aduval nem rukkolt elő, az Írószövetség működését nem függesztették fel, de ahogy nyilvánvalóvá vált az új választmány összetétele, hogy abban a párttagok kisebbségbe kerültek, megkezdődtek a kilépések. Az első kilépők közt ott látjuk Asperján Györgyöt, majd az egykori ávos választó tisztet, Berkesi Andrást, de kilépett Juhász Ferenc, Szabó Magda, Gyurkó László, Király István, Garai Gábor, Moldova György, az És főszerkesztője, Bata Imre, Pándi Pál, Sík Csaba, s így lehetne folytatni a sort, de a felsorolásának nincs sok értelme. A cél egy új írószövetség létrehozása volt. Erre azonban nem került sor. Az Írószövetség pártalap-szerve ugyanis visszautasította a tervet, s ahogy nekem erről az egyik résztvevő beszámolt, Tökei Ferenc volt az egyik szenvedélyes ellenzője. Végül mindössze 26 író lépett ki, akik közül a többség később visszatért a szövetségbe.

A diktatúra hatalmaskodása ebben a periódusban elsősorban a jól működő hírzárlatban nyilvánult meg. Minden a színpad mögött történt. Az első napokban még a Szabad Európa Rádió is csupa nevenséges badarságot közölt, míg végre megszerezték a hiteles jegyzőkönyvet, és abból olvastak fel hosszú részleteket. Az Írószövetség a szamizdatok első oldalára került. A szamizdatolvasók szűk köre a következőt olvashatta az egyik stencilezett kiadványban:

„Ebben az országban – olvasható a DEMOKRATA című szamizdatban –, ahol a lakosságot gyakorlatilag kirekesztették a politikából, sorsa intézéséből, az irodalom, az írók egy része (derekas része) felvállalta az ország gondjait, a társadalom és a nemzet érdekképviseletét. Nem kérte senki: a lelkiismeretüket és a magyar irodalom legjobb hagyományait követték csupán.”

Majd később:

„Már a közgyűlés előtt híre járt, hogy a pártköz-pont elszánta magát a kenyértörésre, és esetleg felfüg-gesztik vagy feloszlatják a szövetséget, ha a közgyű-lés nem a hatalom szájíze szerint zajlik le, vagy a választás eredménye nem lesz a kedvére. Az írószö-

vetségi pártszervezet nevében a közgyűlésen ismertett levél a maga intelmeivel a baljós jelek egyike volt. Berecz a közgyűlésen megmondta: az írók a közgyű-lésen olyan vezetőséget választanak, amelyet akarnak, de 'mi' majd eldöntjük, tárgyalunk-e vele. A burkolt és nem is igen burkolt fenyegetőzések végül mégsem hatottak, sőt inkább azokat is a hatalom ellen hangol-ták, akik eddig haboztak, csatlakozzanak-e a nemzeti gondok miatt szót emelő társaikhoz.”⁸

Ugyancsak a DEMOKRATÁból értesülhettek – már akik hozzájutottak az illegálisan terjesztett szamizdat-hoz –, hogy az Írószövetség újonnan megválasztott vezetőit meglepetésszerűen meghívták Moszkvába. „A pártköz-pont sebbel-lobbal a Kremlbe szalajtott a fő kultúrboncát, Knopp Andrást: nem lehetne-e visszavo-natni ezt a meghívást. Nem lehetett. Viszont sikerült meghívni 'az egyensúly kedvéért' az Írószövetség két olyan tagját is, aki a pártvonal hű támogatójaként ismert: Boldizsár Ivánt és Király Istvánt. Hol leszen szállásuk? Egy fedél alatt a rebellesekkel?”⁹

Ezek után már az irodalmi sajtónak is ildomos volt megszólalnia. Miután az Élet és Irodalom 1986. december 12-én Hubay Miklós politikától mentes, a magyar irodalomért és a magyar nyelvért aggódó esszéisztikus megnyitóját közölte, mintegy ennek folytatásaként, a szerkesztőség rövid bevezetésével közzétették – 1987. január 16-án – Fekete Sándor *Kilépési nyilatkozatát*. Erre volt válasz, s lényegében ennek a virtuális, képzelt és irányított vitának lezárá-sa az És 1987. január 30. száma, amelynek első olda-lán Tóth Bálint egyik legszebb hétsoros verse volt olvasható, a *Nyiss kaput angyal*. A negyedik és az ötöd-ik oldalon pedig egy *Bennmaradási nyilatkozat* s vele szemben egy *Kilépés után* című cikk. A címek beszédesek, a szerzők neve nem hangzik ismeretlenül.

A *Kilépés után* szerzője Szerdahelyi István kriti-kus és esztéta, sok más munkája mellett a csodálato-san gazdag 19 kötetes *Világirodalmi Lexikon* szer-kesztője. Mutatóban egy mondat az írásból:

„Kiléptem hát a Magyar Írók Szövetségéből, hogy az én nevemben ne folytathassanak az iroda-lomra káros erőszakot kihívó, s a kultúrellenes tech-nokrata ideológiák számára érveket szállító politikát azok, akik a közgyűlésen saját bevallásuk szerint is

7 A Dunatáj Alapítvány dokumentumfilmjében elhangzott emlékező-sek szerkesztett szövege. A filmet 2007 tavaszán *A szellem napvi-lága avagy Volt egyszer egy közgyűlés* címmel a Duna Televízió vetítette (szerkesztő Domonkos László). – A szerkesztett szöveg a Kortársban jelent meg (2007. 7–8. sz. 99–109.)

8 Kármentő Imre (?): *A hatalom kudarca*. DEMOKRATA. 1987. I. sz. 1–4. [Szamizdat] (Részletek)

9 DEMOKRATA. 1987. I. sz. 4. [Szamizdat] – Részlet a *Félfüllel hallottuk* rovatból.

’túlgyőzték’ magukat. Szembeszegezhető velem szemben az a kérdés is: ugyan miért nem bízom abban, hogy a mostani választmány névsorában oly szép számban szereplő élő klasszikusok, kiemelkedő alkotók, a mindenki által méltán tisztelt elnök és a kommunista főtitkár úrrá lesz a szenvedélyeskedésen és bonckodáson.

Nem, egyáltalán nem bízom ebben.”

A *Bennmaradási nyilatkozat* aláírója pedig Kertész Ákos. A név ugyan ismert, de néhány mondatdal be kell mutatnom az 1986-os Kertész Ákost.

„Azt hiszem, nem mondok megrázóan újat, ha azt hangoztatom – írja meglehetősen hosszú nyilatkozata utolsó hasábján –, hogy a kultúra értékvesztése a jövőre orientált szemléletet is aláássa; a kultúráját megtagadó közösség ítéletet mond önmaga fölött. Irtózás a gyerektől, tudatos önsorsrontás, alkoholizmus, öngyilkosság, tömeges infarktus édestestvére a harácsolás ösztönének, az *egyszer élünk, utánunk az özönvíz-szemléletnek*. Ez a lelki-szellemi csőd ijesztőbb a gazdasági csödnél, és ezen sem lehet kultúra nélkül fölülemelkedni. (...) az író dolga a világban, akár az élő szervezetben az érzékelő idegsejteké, hogy hírt adjon arról, mi fáj, hol fáj...”

Fantasza volnék? Ezt úgyis a jövő dönti el.

Én tehát maradok, várok és reménykedem. S ha az új vezetés programja és gyakorlata nem felel meg a várakozásomnak, akkor sem lépek ki, legfeljebb magamban füstölgök majd harmadfél esztendeig. Lehet, hogy más másképp van vele, de én így értelmezem a demokráciát.”

Az 1986-os közgyűlés történetét ezzel le is lehetne zárni. Az új helyzetben a pártállam hisztérikusan viselkedett, a Szövetséget vezető Cseres Tibor bölcsen. Hiába korlátozták a szövetség működését, hiába nem engedélyezték a nemzetközi szerződések megújítását, a szövetség ellenállt a nyomásnak, s nem volt hajlandó rendkívüli közgyűlés összehívására, ahol – Köpeczi Béla elvárása szerint – a vezetésből ki kellett volna zárni az úgynevezett „kemény magot”. A Magyar Írók Szövetsége megmaradt. Mondhatnám azt is: győzött. Erkölcsi értelemben megközelítette az 1956-os csúcst.

Néhány, számomra szokatlan esemény átszínezte akkori életemet, és ez is hozzátartozik az 1986-os

közgyűlés történetéhez. A Szépirodalmi Kiadó ugyanis annak ellenére, hogy a feltételül szabott példányszámot a könyvterjesztő megrendelte, *Emelt fővel* című szociográfiám második kiadását váratlanul leállította. Ezek után már az sem lepett meg, hogy elfogadott és szerkesztés alatt lévő *Besúgók és grállovagok* című kéziratomat indoklás nélkül visszakaptam. A nevére-már-nem-emlékszem kiadó a vendégprofesszorként Amerikában tartózkodó Ungvári Tamás villájában működött, könyvemet pedig Hegyi Béla szerkesztette. Mentségére mondom, ő csak ítéletvégrehajtó volt. Mikor az igazgatónőtől időpontot kértem, hogy megtudakoljam a meglepő fordulat okát, a titkárnővel kiüzent, hogy számomra sem most, sem máskor nincs ideje, egyáltalán soha nem kíván fogadni.

Mindezek után lassanként felsejlett bennem, hogy ez az, amit úgy hívnak: *szilencium*.

Az *Emelt fővel* második kiadása csak huszonnégy év múlva jelent meg, a másik könyv két és fél év késéssel a Maecenas kiadónál *Zsákutcák hősei* címen látott napvilágot, s egy 1986-os kilépő – Sík Csaba – írt hozzá lelkendező fülszöveget.

Az Írószövetség sem hagyott magamra. Biztosítottak együttérzésükről, s kértek, jelezzem, ha megtorlasként bárhol is megjelenési nehézségeim támadnának. Többek közt Cseres Tibor, Nemes Nagy Ágnes és Timár György keresett meg ebben az ügyben. Sőt, a nemrégiben indult *Újhold-Évkönyv* szerkesztője, Lakatos István – a „szilencium” ellenére – kéziratot kért tőlem, és a borkereskedővé vált Szemere Bertalanról írt esszémet közölték.¹⁰

Akkor már nem jártak fekete autók. Az Írószövetség túlélte a pártdiktatúra hatalmaskodásait. Az egész magyar társadalom feszült várakozásban élt. Írók, nem írók hittek abban, hogy ami egyszer elmúlt nem jöhet vissza. Eszünkbe sem jutott, hogy a rontásként ránk nehezedő múlt más alakban, a szabadság áruhájába öltözve újra ránk telepedhet.

És nemcsak az Írószövetség nimbuszát tépázza majd meg, de a művészet, az irodalom, sőt – az eszelős technika nevében – a magyar nyelv létjogosultságát is megkérdőjelezheti.

¹⁰ Egy borkereskedő lelki alkata. *Újhold-Évkönyv*. 1986/2. 383–399.